

Georg Hansson

BYARNA I STRÖM PÅ 1600-TALET

Häfte 4

BERGET, GÄRDE, NÄSET

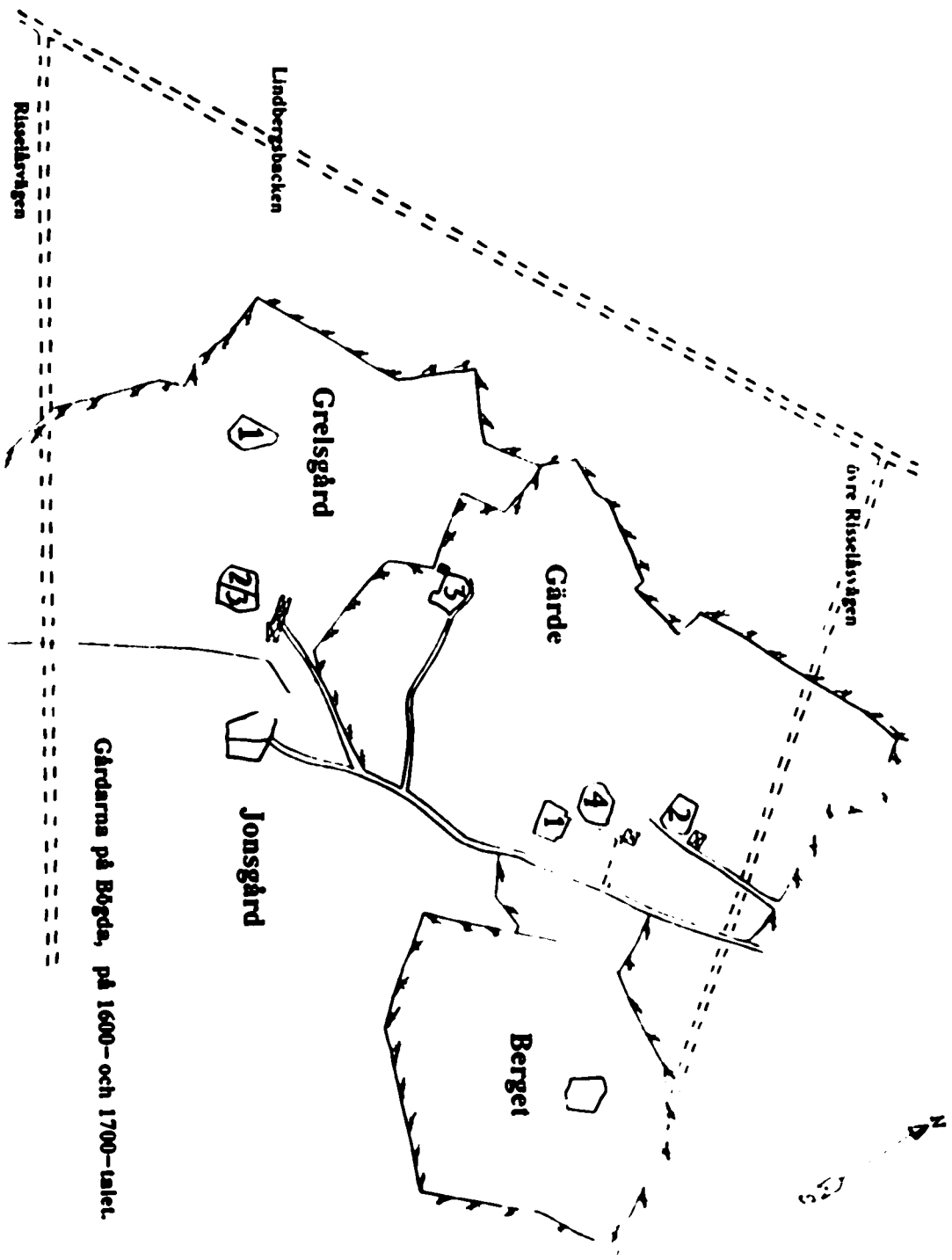
Georg Hansson

Byarna i Ström på 1600-talet

Häfte 4: Berget, Gårde, Näset

Östersund 1992

ISBN 91-971756-3-3

Gårdarna på Bøgde, på 1600- och 1700-talet.

Berget nämns för första gången i bysellängden år 1623. Då betalar Joen Pederssønn bygslavgiften (3 daler) för "*1 thönde sed udi Berge udi Gregersgaard*". Innan dess står namnet Jon Persson antecknat under Grelsgård, åren 1607-1617, oftast tillsammans med en Per Persson. Ägare- och brukareförhållandena för Berget är mycket oklara ända fram till början av 1700-talet. Namnet Jon Persson återkommer fram till 1670. År 1629 har dock Håkan Mickelsson, från Strand, bygslat halva gården som Jon Persson upplät "för fattigdoms skull". Troligtvis köpte Jon tillbaka den gårdshalvan, eftersom han senare återigen står ensam som brukare. (Bygsl="lagfartsavgift" som varje ny brukare av danska kronans gårdar måste erlägga.)

Gården är en "utflyttning" från Grelsgård, och ännu i slutet av 1700-talet hade Berget ett åkerstycke inom Grelsgårds bytåkt. Gården var liten, år 1623 uppgick utsädet till 1 tunna, och 1645 till 1 1/6 tunna. Brukarna hade nog svårt att klara sig på de små åkerstyckena, och gården låg öde i olika omgångar. Under några år var den också "boställe" åt Ströms sockenpräst.

Bynamnet stavas officiellt utan "t", vilket har lett till ett felaktigt uttal. På jamska uttalas namnet utan "t", men med akut accent (som i "Sverige"). I kyrkböckerna skrivs ofta "på Berget", eller t.o.m "på Berge".

1. Jon Persson, brukare 1623-1660-talet?
gift med Ingeborg Ersdotter
s Peder?
s Erik, soldat, död i Stralsund 8/2 1660
d Gertrud
s Sven?

Jon Perssons namn finns med i tiondelängderna t.o.m. år 1670, men så länge kan han knappast ha varit ensam brukare. I bysellängden 1629 nämns han som "fattig", och likadant i mantalsregistret 1640. År 1637 satt han som nämndeman vid Hammerdalstinget, liksom åren 1653-54.

2. Håkan Mickelsson (Str:9), brukade halva hemmanet 1629-1642.
Håkan måste ha flyttat, eller dött, före 1645, eftersom han inte finns nämnd i mantalslängden för det året.
3. Peder Jonsson, nämns som brukare 1674-75.
4. Sven Jonsson, brukare 1680?-89.

Det framgår av domboken för 1693 att Peder och Sven var bröder, men att de var Jon Perssons söner är inte helt klart. Peder kunde inte betala gårdens

4 - Berget

skatt, och begav sig till Norge år 1676. Efter några år kom han tillbaka, blev "tredje-man" (en "extra-soldat"), och dog i tjänsten. Brodern Sven tog upp hemmanet "på frihet" - han slapp betala skatt de första åren - men tvingades ändå lämna gården och flytta till Norge.

Under de år gården låg öde (1675-80) brukades en del av åkern av ett par bönder i Grelsgård, Grels Nilsson och Peder Danielsson. Det var sammanlagt "9 målningar åker widh deras stuguwäggjar". De hade betalt något av gårdens skulder, och hade fått åkern i pant.

5. Elias Hellman, korpral i Risselås 1689-1705, finns antecknad i röklängden år 1690. Det är dock tveksamt om han någonsin bodde på Berget.

År 1691 och -92 var det åter "kautionsmännen", d.v.s borgensmännen i Grelsgård som brukade hemmanet. I och med ödesmålet hade hemmanet övergått i kronans ägo. År 1693 begärde "kapellänen" Wellam Klangundius, att få flytta in på Berget som boställesinnehavare, vilket också beviljades. H:r Wellam hade tidigare innehaft ett hemman i Gärde (Gå:27).

6. Wellam Adamsson Klangund, född omkring 1649, död 22/4 1698
gift 1674? med Maria Gestrina, född omkr. 1650, död 1/4 1722
d Maria
d Apolonia?
d Annika

Wellam var en son till kyrkoherden i Undersåker, Adam Klangundius. Han prästvigdes år 1673 till "domesticus" hos kyrkoherden i Hammerdal, Erik Hedsander, vars dotter han senare äktade. Han efterträdde Mattias Medenius som komminister i Ström, efter dennes död år 1675. "H:r Wellam" förekommer flera gånger i domböckernas protokoll. Några episoder förmedlas i Härnösands stifts herdaminne, liksom i min artikel "Tre präster på Jonsgård".

Efter Wellams död bodde änkan och barnen kvar, åtminstone något år, innan efterträdaren flyttade in på gården.

7. Nils Salenius från Nordingrå, död 21/8 1704
gift med Brita Oldberg från Lit, änkan senare omgift.
s Elias, född 2/12 1696 på Frösön
s Johannes, född 6/5 1698
s Olaus, född 4/2 1700
s Erik, född 2/8, död 21/8 1702

Nils Salenius avled redan efter fem år i Ström. Änkan brukade gården i två år innan bostället fick en ny innehavare:

8. Erik Lang, född 1676, död i Ström 1713, begravd i Brunflo 21/2 1714. Son till kyrkoherden Per Lang i Brunflo.

Erik Lang var inte nöjd med sitt blivande boställe, och begärde på höstetinget 1705 att slippa tillträda. Som skäl anförde han, att det "*war ett swagt hemman, och af ringa lägenheter*", vilket också nämndemännen intygade. Häradsrätten kunde dock inte besluta i ärendet "*uthan måste Lang å behörig ort härom söka*". Erik Lang står antecknad i tiondelängden endast för år 1706.

Sedan hemmanet åter legat öde sommaren 1707 tillträdde en familj som lyckades få gården att ge tillräcklig avkastning.

9. Johan Persson Wijkman, född 1669, död 20/6 1754, brukare 1708-31 gift 13/1 1701 med Sara Olofsdotter från Ramsle, född 1666, begravd 10/1 1748.

d Kerstin, född 1/11 1701, gift med Erik Svensson i Valln.

s Pär, född 24/9 1704

s Olof, född 7/4 1707 (Bgt:10)

s Pär, döpt 20/4 1709, dragon Bergkvist, till Siljeåsen 1736

d Marta, döpt 27/8 1711, ogift, begravd 26/11 1749

s Johan, död 27/2 1717

s Elias, född 8/9 1717, död 26/4 1718

Johan Persson var född i Görvik, Hammerdal. Innan han flyttade till Ström var han dragon, och en tid brukare på ett kronohemman i Fyrås. Hans bror Hemming var bonde i Hallen, Hammerdal. Johan hade också en syster, Lisbet, som bodde på Berget. Lisbet dog dock i maj 1709, 25 år gammal.

Johan drabbades av sjukdom, och överförde gårdsbruket på sonen Olof, år 1731.

10. Olof Johansson, född 7/4 1707 (Bgt:9), begravd 14/10 1787 gift 1/11 1737 med Gölu Johansdotter, född 26/12 1720, från Havsnäs.

s Johan, född 2/2 1740 (Bgt:11)

d Sara, född 9/4 1742, död i februari 1753

d Benedicta, född 29/5 1744, död i februari 1753

s Pär, döpt 29/3, begravd 10/4 1747

d Göli, född 16/9 1748, piga i Krångede, död 25/12 1828

d Kerstin, född 27/2 1752, gift till Krångede

d Benedicta, född 1/4 1755, begravd 26/12 1756

s Pär, född 3/4 1758 (Bgt:12)

s Olof, född 4/3, död 23/7 1762

6 - Berget

Två av barnen dog i den smittkopps-epidemi som härjade i Ström i början av 1753. Under tre månader dog 20 ungdomar och barn. Dottern Kerstin adopterades år 1781 av Kristian Ersson, som en tid var nybyggare i Bredkålen. Han flyttade senare tillbaka till Krångede, Ragunda. Kerstin gifte sig år 1787 med Kristians brorson Erik Ersson Glad.

Olof Johansson skatteköpte kronohemmanet år 1736. När han lämnade lantbruket år 1777 delades gården mellan sönerna Johan och Pär. Sedan Gölu blivit änka flyttade hon så småningom till dottern Kerstin i Krångede, där också dottern Gölin bodde. Gölu Johansdotter dog 1806.

11. Johan Olofsson, född 2/2 1740 (Bgt:10), död 1789
gift 7/11 1773 med Marta Sakrisdotter från Gärde, född 15/2 1746.
s Olof, född 29/9 1774
d Anna, född 4/1 1777
s Sakris, född 16/5 1780
d Gölu, född 30/3 1783

År 1786 sålde Johan sin hemmansdel till brodern Pär. Han förbehöll sig dock rätten att odla upp ett torp på gården, "*i händelse han på annan ort ej ser sin utkomst*". Johan flyttade alltså ifrån Ström, men vart han flyttade framgår ej. Enligt en senare fastighetshandling dog han redan 1789, och änkan återkom till socknen. Marta Sakrisdotter bodde som "fattighjon" på Näset vid sin död, den 10/4 1829. Dottern Gölu fanns hos modern, men hon var "svag till sinnes".

12. Per Olofsson, född 3/4 1758 (Bgt:10), död 26/12 1798
gift 15/2 1778 med Lisbet Jacobsdotter från Lövberga, född 12/12 1748.
s Olof, född 27/10 1778
s Jacob, född 27/3 1781
s Pär, född 13/7 1782
s Johan, född 20/5 1784
s Nils, född 30/8 1786
d Gölu, född 18/12 1789

Pär Olofsson hade skuldsatt sig, och fordringsägarna tvingade honom att sälja de båda hemmansdelarna på auktion år 1790. Då hade familjen tidvis haft svårt att klara sig på gården. Efter försäljningen försökte sig Pär på att bli nybyggare, i Jerilvattnet. Han avled dock i december 1798, av "håll och styng". Änkan Lisbet flyttade till Lövberga och avled där den 7/7 1802. Flera av sönerna blev dragoner.

De båda hemmansdelarna bytte ägare flera gånger under de följande år-

tiondena. Ena halvan löstes in av Erik Eriksson, född i Ramsele. Han sålde år 1802 till dragon Moses Holmer, denne sålde samma år till furir Anders Macklin - men köpte snart tillbaka gården. Moses Holmer sålde på auktion år 1810 till dalkarlen Olof Jonsson, som 1815 flyttade till sin son på nybygget Risedet. Efter honom blev Anders Persson från Vallen (född 3/11 1775) bonde på Berget.

13. **Mårten Ersson Grönkvist**, född i Sikås, Hammerdal den 8/8 1753
gift 18/11 1781 med Ingeborg Gröndal, döpt i Hammerdal 17/3 1754, död 25/1
1805.

s Erik, född 28/12 1782

d (Kri)Stina, född 20/8 1785, gift med Nils Nilsson, Grelsgård

d Lisbet, född 4/4 1788 död 1818 i Ångermanland

s Sven, född 24/5 1791, till Brattberget

d Ingeborg, född 20/2 1794, gift med Olof Tullström, Breckälven

s Mårten, född 26/2 1797

s Olof, född 20/11 1799, död 1816 på Utansjö bruk

gift 26/19 1806 med Gunnilla Ersdotter, född 1765, från Tullås.

Den andra halvan av hemmanet löstes in av Mårten Grönkvist. Hans farfar, Mårten Jönsson, var född på Öhn, en son till Jöns Arvidsson (Öhn:9, se rättelse sid. 23 i detta häfte). Mårten Grönkvist var klockare i Ström under många år. Han sålde hemmanet år 1794 till Olof Andersson från Risselås (född 15/2 1767), och flyttade själv med familjen till Risselås, där han dog den 15/7 1823.

För senare uppgifter om de byar som beskrivs här: se Strömsbokens häften.

8 - Gärde

Gärde I räkenskaperna från den svenska ockupationen av Jamtland, 1564-71, förekommer i Gärde fyra namn som betalar tionde till kyrkan och kronan. För åren 1566-69 är det Peder, Marita, Gunborg och Erik; år 1571 Olof, Jöran, Erik och Peder. I de mantalsregister som också finns i räkenskaperna anges dock endast tre namn i Gärde. För 1568 är det Anders Persson, Jöran Persson och Erik; för 1570 är namnen Olof, Jöran och Erik. Förhållandet är detsamma i början av 1600-talet: oftast fyra tiondegivare, men bara tre namn i mantalslängden. Min teori är att Gärde bestod av tre hemman på denna tid, men ett av dem var tillräckligt stort för att försörja två familjer.

Systemet med hemmansnummer kom till på 1700-talet, tidigare angavs endast gårdarnas storlek i tunnland (tunnor utsäde). I de norska länsräkenskaperna finns oftast bara brukarnas namn angivet, vilket ibland gör det svårt att bestämma gårdarna. För hemmanet nr 3 är det inga svårigheter men de övriga tre bjuder på en del oklarheter. I slutet av 1600-talet visar det sig också att nr 2 och 4 blivit omkastade i jordeböckerna, och betalat felaktig skatt. Detta togs upp på Häradstinget och berodde på att båda gårdsbrukarna på 1660-talet hade samma namn - Olof Persson.

Gårdarnas lägen på denna tid är desamma som på kartan från 1767 (s. 2).

GÄRDE nr 1 - Svedje

Detta hemman kom till genom en utflyttning från nr 4, omkring 1615. Enligt tiondelängden 1601 betalar Anders Persson och Nils Larsson för den gemensamma gården, men 1608 står en Jörgen Nilsson ensam. Enligt jordeboken 1614-15 betalar Jörgen och en Sven Olsson ungefär hälften var av gårdens skatter. I "Räfsten med jämtarna 1613" kan man dock läsa, att Jörgen redan är död, och att Sven är i Ryssland (som tvångsutskrivnen i svenska armén). Peder Olsson - som troligen ägde andra halvan av detta hemman - hade "rymt" undan svenskarna, så hans del undgick att senare konfiskeras under den danska kronan.

Anders Persson (Gå:1) bygger upp en ny gårdstomt, och utökar sin åkerareal genom svedjning. Så småningom kommer gården att kallas Svedje, vilket omväxlande skrivs Suidi, Swed, Sweden och Swedie. Denna gård skall inte förväxlas med Svedje i Hallen (Hallviken), Hammerdal, som kyrkoherden där utnyttjade på sina resor till Ströms kyrka. Svedje i Hallen var så sent som 1703 endast "*med hus försedt såsom annat fåbodställe*", och hade t.ex. ingen åker.

Namnet Svedje i Gärde dyker upp i domboken år 1667, och används ofta som ett eget bynamn. Från mitten av 1600-talet skattar hemmanet för 1 1/3 tunnland utsäde.

1. **Anders Persson**, brukare omkring 1615-1644
gift med Birgitta Nilsson?
 - s Nils (Gä:2)
 - d Maren?
 - d Gertrud?

I den "danska" jordeboken från år 1633 får vi veta, att Anders gård är på en tunna och en fjärdings utsäde. Han har "klent" mulbete, och "behjälplig" timmerskog. Han skördar 16 lass hö, och kan därmed vinterföda fyra kor, sex småfå och en häst. Anders har också del i ett fiske. Hemmanet är alltså ganska litet vid denna tid.

2. **Nils Andersson** (Gä:1), ägare 1645 till sin död, före 1666
troligen gift med Anna Jönsdotter, född 1629, död i Jonsgård 8/3 1703.
 - s Jöns (Gä:4), född omkring 1655
 - d Anna, född omkr 1665, gift med Olof Andersson från Tullsås (T-ås:10)

Nils Andersson övertog gården efter sin far, år 1645. Då var Anders Persson redan död, han finns ej med i mantalslängden för det året. Den Birgitta N:dotter som är antecknad som "husfolk" var troligen Anders hustru. De flickor, Maren och Gertrud Andersdöttrar, som står i kolumnen "barn" är möjligen syskon till Nils. Denne var nämligen ännu ej gift då.

Efter Nils Anderssons död står hans änka som brukare under några år.

3. **Abraham Abrahamsson**, brukare omkring 1670-1680
gift med Anna Jönsdotter (Gä:2), Nils Anderssons änka?
 - s Nils, bonde i Jonsgård

Abraham Abrahamsson var född i Multrä, Ångermanland. Han hade varit dragon med namnet Buller, men fick avsked 1672. Sedan styvsonen blivit vuxen köpte Abraham ena hemmanet i Jonsgård år 1681.

4. **Jöns Nilsson** (Gä:2), född omkring 1655, begravd 8/3 1719
gift med Märeta Carlsdotter från Risselås?, född 1670, begravd 22/12 1728
 - s Nils, född omkring 1689, dragon (Gä:6)
 - d Märeta, döpt 21/7 1695, gift med Per Persson (Gä:5)
 - d Brita, född 18/9 1699
 - d Karin, döpt 30/11 1702, gift med dragon Anders Näsström (Nä:7)
 - d Anna, gift med Jon Pärsson (Gä:17)
 - s Carl, född 27/5 1706, dragon (Gä:7)
 - s Abraham, döpt 21/8 1710
 - d Göla, gift med Mats Nilsson i Grelsgård

10 - Gärde

Jöns Nilsson var kyrkvård 1692-95, och nämndeman i häradstinget 1695-1700. Hans begravning finns ej noterad i kyrkboken, men väl i kyrkoräkenskaperna. Efter hans död står änkan som gårdsbrukare, 1719-25, innan mågen tar över hemmanet.

5. Per Persson från Stamsle, född 1704, begravd 20/3 1768
gift 25/3-1726 med Märeta Jönsdotter (Gä:4), begravd 2/12 1753
s Per, född 23/1 1727, ägare omkr 1760-1778
d Märeta, född 23/12 1728
d Karin, född 9/10 1732, ogift, död 8/12 1781
d Brita, född 25/6 1736, död 1737
d Susanna, född 1/12 1738
gift 21/10 1759 med Karin Jönsdotter från Vallen, född 1716, omgift 1770 med Erik Ersson, Siljeåsen.

6. Nils Jönsson Svedberg (Gä:4), född omkr. 1689, begravd 16/7 1769
gift 10/11 1723 med Marita Jönsdotter, född 1701, begravd i december 1725
s Jöns, född 22/9 1724
gift 1726 ? med "jungfru" Catharina Jönsdotter, begravd 14/3 1779, 82 år gammal.
s Jöns, född 8/9 1727, dragon Svedberg (Gä:8)

Nils Jönsson blev dragon för Grelsgård nr 1 år 1712, och förflyttades till Gärde nr 1 år 1718. Han deltog i Armfeldts tåg över fjällen mot Norge, och klarade sig undan med förfrusna fötter, för vilket han erhöll avsked i mars 1719.

Det finns några oklarheter vad gäller Nils Svedbergs hustru. I vigselnotisen år 1723 är namnet "Marita Jönsdotter" överskrivet och ersatt med "jungfru Catharina Jönsdotter". I begravningsnotisen står "Karin Jönsdotter", men i kyrkoräkenskaperna kallas hon "Svedbergs Karin".

Nils Jönsson ersätts så småningom som dragon av sin bror:

7. Carl Jönsson Svedberg (Gä:4), född 27/5 1706
gift 25/11 1729 med Brita Persdotter, från Strand (Str:4)
s Erik, född 14/2 1730, fader: Carl Danielsson i Grelsgård
d Ingeborg, född 9/5 1731
s Jöns, född 25/6 1732
s Carl, född 31/7 1737

Carl Svedberg rymde från sin dragontjänst den 22/2 1741. Mellan 1747 och 1757 heter gårdens dragon:

8. Jöns Nilsson Svedberg, född 8/9 1727 (Gä:6)
gift med Margeta Mårtensdotter
d Karin, döpt 23/8 1747, död 5/12 1750
d Margareta, född 20/10 1749
d Karin, född 19/9 1751, begravd 31/1 1753
d Karin, född 9/11 1753
s Nils, född 15/2 1756
d Anna, född 1/5 1758
s Mårten, född 13/12 1761
d Gunnilla, född 9/4, död 3/7 1766
s Jöns, född 19/9 1767

Jöns Svedberg avgick ur dragontjänsten den 31/8 1757, "har torrverk, får avsked". Därefter blev han nybyggare i Hössjön.

GÄRDE - Nr 2

Enligt den längd som gjordes upp när "garnisonsskatten" för år 1628-29 skulle krävas in till den danska kronan kan man se vilken gård i varje by som troligen - är äldst. Där står nämligen: "*Af den förste som er boendis paa hver gammel gaard, skrefvit och taxeret for - 1/2 Rigsdaler*" samt "*och er hver, da flere dis paabögder, taxeret for - 1 Rigsort*". I Gärde är det Mickel Pedersen som betalat den halva riksdalern.

9. Mickel Persson, ägare fram till 1642
gift med Karin Jönsdotter
s Per (Gä:10)
s Jöns?, till Grelsgård

10. Per Mickelsson, ägare 1642-1657
gift med Måreta Persdotter
s Per
s Erik, soldat, död 1659 i Demmin i Pommern

År 1647 finns antecknat för Per Mickelsson: "*utfattig och husarm, ingen förmögenhet att betala prästetull och fjällskjutsningspengar*". Hemmanet skattar då för 1 1/2 tunnas utsäde.

11. Olof Persson, brukare 1658-1677

Efter Olof Persson blir ägare- och släktförhållandena lite svårtolkade. Det

12 - Gärde

framgår av domboksprotokollen, att Olof Persson köpte in flera andelar i hemmanet, av Anders och Daniel Pärssöner och Grels Nilsson. Olof sålde så småningom till Sven Jöransson (T-ås:2) och denne år 1679 till:

12. Anders Carlsson (Bgd:8), död 1719

I domboken år 1700 står att Anders köpte "*af Olof Abrams hustrus morbröder Nils Grelsson*". Det senare måste dock vara en felskrivning för Grels Nilsson. Anders Carlsson sålde hemmanet till Olof Abrahamsson år 1687 och flyttade till Grenås, och år 1701 till Bregård.

13. Olof Abrahamsson, ägare 1687-1704, död i Siljeåsen 1723
gift med Ragiäl Persdotter, född omkring 1653, begravd 18/11 1720
d Märet? (Gä:14)
s Abraham, dragon Tunman
s Per, född omkr 1684, dragon Öbom
s Erik, född omkring 1691 (Gä:16)
d Anna, döpt 12/1, död 18/12 1696
d Brita, född 24/7 1699, gift med Nils Olofsson, Tullsås (T-ås:10)

Olof Abrahamsson flyttade till Siljeåsen år 1704. Efter honom står dragonen Sewal Wallmo (Gä:14) som tiondegivare 1704-05. Möjligtvis var dennes hustru, Märet, Olof Abrahamssons dotter.

14. Sewal Karlsson Wallmo, från Risselås, brukare 1704-05; dragon för hemmanet från 1704 till sin död "på fjället" i december 1718.
gift 8/11 1703 med Märet Olsdotter, från Gärde (Gä:13?)
d Marit, född 7/10 1704
dödfött barn, begravt 26/11 1706

15. Jacob Nilsson, från Fjällsjö, ägare 1706-1722, född 1671, död 1747
gift 1/1 1706 med Sara Persdotter, döpt i Fjällsjö 27/7 1684, död 1759
s Nils, döpt 18/11 1706
d Märeta, döpt 25/12 1708
d Karin, döpt 22/9 1711
d Brita, född 17/2 1716
d Anna, född 12/81 1718
s Per, född 5/6 1720
s Erik, född 12/8 1722

Efter Olof Abrahamssons död i Siljeåsen 1723 flyttade Jacob Nilsson dit och övertog gården, som Olofs son Per en tid brukat. Jacob överlät då Gärdehem-

manet till en annan av Olofs söner. Det är möjligt att det finns något släktband mellan Olof Abrahamssons och Jacob Nilssons familjer. Ruginil Persdotter kan ha varit Sara Persdotters faster. Saras far - Per Persson i Havsnäs - var, liksom Jacob Nilsson, från Fjällsjö. Fem av Jacobs barn hade samma förnamn som Olof Abrahamssons barn.

16. Erik Olsson Buller, född omkring 1691 (Gä:13), ägare 1722-24
gift med Ingrid Jonsdotter, född omkr. 1693 (Gä:22), begravd i Lit 5/9 1762
s Jonas, född omkr. 1715, korpral Gärdström i Mårdsjön, Stugun
d Elin, född 1721, begravd 15/8 1731
d Anna, född 30/4 1724, gift med Anders Persson i Mårdsjön, Stugun
s Sven, född 16/7 1727, dragon Flodberg i Kläppe, Kyrkås
d Marita, döpt 8/1 1731, gift i Brunflo?
d Gunil, född 4/10 1733

Erik Olsson antog samtidigt dragontjänsten för sitt hemman. Redan 1725 avstod han dock gården till finnen Hindrik Mickelsson, och fick förflyttning till Öhn (Öhn:31). Hindrik sålde samma år till:

17. Jon Persson, född omkring 1675, från Alanäset
gift 18/10 1703 med Brita Jonsdotter från Vängel, Fjällsjö, död 1730.
d Ingrid, döpt 7/10 1704
s Jon, döpt 30/3 1707, dragon Ahlberg, död 23/3 1730
d Margareta, döpt 7/3 1709
d Anna, döpt 28/5, död 26/6 1711
d Anna, född 1713?, gift med Zakris Zakrisson från Havsnäs
omgift 19/4 1731 med Anna Jonsdotter (Gä:4)
s Jöns, född 6/1 1733, dragon Öberg, till Gäddede

Jon Persson överlät hemmansbruket på mågen Zakris Zakrisson år 1739. Hans andra hustru, Anna Jonsdotter, slutade sina dagar den 14 april 1769, hos sonen Jöns Öberg i Gäddede.

GÄRDE - Nr 3

I Ströms församlings äldsta (delvis bevarade) husförhörslängd, för åren 1780-92, har brukarna på nr 3 och 4 blivit omkastade. Detta fel återkommer i Strömsboken, häfte 10, sidorna 154-159.

1600-talets förste ägare av hemmanet nr 3 var:

14 - Gärde

18. Jens Eriksson, död före 1642
s Mickel (Gä:19)
s Tord
d ? gift med Per Andersson (Gä:20)

Enligt "Räfsten med jämtarna 1613" var Jens Erikssons hustru från Hallen (Hallviken).

19. Mickel Jönsson (Gä:18), ägare 1641-1664
gift med Karin Jonsdotter
s Jöns, död 1659

Mickel hade ytterligare en son, som var "utskreven" till Danmark, men år 1642 ännu ej återkommen. Mickel sålde hemmanet till svågern:

20. Per Andersson, brukare 1664-omkr 1675
s Nils, född omkr 1652, brukare 1675-95, begravd 30/3 1707
s Olof, dragon Buller (Gä:21)

Efter Per Andersson brukades hemmanet av sonen Nils under ett tjugotal år, och därefter av andre sonen:

21. Olof Persson Buller (Gä:20), ägare 1696 till sin död före 1703
gift 6/9 1696 med Gölu Jonsdotter, död efter 1724
s Olof, döpt 23/4 1696
s Per, född 31/7 1699
d Mareta, döpt 17/4 1702, begravd 27/1 1707

Olof Persson blev dragon på hemgården 1691, som han övertog några år senare. Efter hans död 1703 står änkan Gölu som brukare fram till 1709. Därefter är gården "öde", dvs osådd, i två år. Gölu bor dock kvar som "husfolk" åtminstone till 1724.

22. Jonas Bäckman, fd förare (T-ås:15), brukare 1712-1715, begr. 10/8 1729
gift 1/1 1688 med Gunilla Svensdotter, från Lorås, H-dal, begr. 14/12 1735
d Ingrid, född omkr 1693, gift med Erik Olsson (Gä:16)
s Jöns, döpt 10/11 1695
s Sven, född omkr. 1697, dragon Bäckman, död på fjället i januari 1719
d Karin, född 7/6 1699
d Anna, född 10/4 1702, gift med Jöns Ersson i Gåxsjö
s Christian, född omkr 1707, dragon Bäckman, rymt 1741

Jonas Bäckman sålde hemmanet till Erik Ersson år 1716, men familjen bodde kvar som husfolk på gården. Det framgår av domboken 1718 att Eriks hustru hade börsrätt till hemmanet, men på vilket sätt är oklart.

23. Erik Ersson, född omkr. 1691, från Tullsås (T-ås:3), begravd 5/4 1770
gift 28/10 1716 med Anna Nilsson, född omkr. 1697, från Näset (Nä:4)
begravd 7/5 1769

- s Erik, född 7/8 1717, korpral Kjellström, till Siljeåsen
- s Nils, född 7/5 1719 (Gä:24)
- d Marin, född 3/10 1721, gift med Jöns Mårtensson, Lövberga
- d Brita, född 15/3 1724, gift med Anders Strandfelt
- d Anna, född 25/7 1725, gift med Sjul Jonsson, Vallén
- s Anders, född 10/8 1727, Strömstedt, färgare i Sundsvall
- d Marita, född 10/8 1727, begravd 19/1 1746
- d Magdalena, född 2/3, begravd 23/3 1729
- s Olof, född 2/3 1729, levde 1759
- d Susanna, född 18/8, död i november 1730
- s Göran, född 12/11 1731, dragon Gårdström
- s Sven, född 2/4, död 13/4 1733
- d Karin, född 10/4, begravd 10/8 1734
- s Sven, född 28/11 1735, begravd 11/1 1736
- s Lars, född 27/7 1737, begravd 3/1 1738
- s Per, född 15/4, begravd 10/8 1740

24. Nils Ersson, född 7/5 1719 (Gä:23), begravd 1/11 1778
gift 1/1 1751 med Lisbet Olsdotter, född 10/1 1721, från Åsen, Hammerdal,
död 10/1 1786

- s Erik, född 13/8 1753
- s Olof, född 26/1 1755, dragon Brännadal
- s Erik, född 8/6 1757
- d Anna, född 12/6 1760, gift med Sven Persson i Strand
- d Karin, född 9/12 1765

Erik Ersson överlät hemmanet på sonen Nils, år 1759. Efter dennes död övertog sonen Olof Brännadal gårdsbruket som "landbonde" fram till sin död, år 1807. Därefter är det brodern, Erik Nilsson, som säljer hemmanet till Anders Andersson Rosenberg, från Risselås.

GÄRDE - Nr 4

Som tidigare nämnts hade Gärde nr 1 och 4 - förmodligen - ett gemensamt ursprung. Brukarna under 1600-talets första del har redovisats under Gärde

16 - Gärde

nr 1. Från omkring 1620 heter ägaren på hemmanet nr 4:

25. Peder Andersson, brukare 1620-51
gift med Kerstin Andersdotter
s Anders, brukare 1652-63
s Olof (Gä:26)
d Mareta

Per Andersson hade en bror, Moses, som var statstjänare i Härnösand. Dennes hustru, Brita, blev bränd på häxbålet i staden i november 1674. Deras son Petrus Moses Hernæus blev student i Uppsala 1678, och senare Kollega (lärare) i Sankta Klara i Stockholm. Han dog 1687.

Sedan Per Andersson lämnat hemmansbruket tog sonen Anders över, och efter honom andre sonen Olof:

26. Olof Persson (Gä:25), ägare 1664 till sin död, före 1687
gift med Märit Olsdotter, död 14/3 1717
d Kerstin (Gä:28)

Olof Perssons änka sålde hemmanet år 1687 till:

27. Wellam Klangundlus, brukare 1687-93, därefter på Berget (Bgt:6)

Herr Wellam tvingades lämna hemmanet, sedan Helje Persson köpt det, på sin hustrus vägnar.

28. Helje Persson, från Berget? född 1658, begravd 20/4 1739
gift 1691 med Kerstin Olsdotter (Gä:26), begravd 19/6 1704
d Mareta, född omkring 1691, gift med Mårten Olofsson i Grelsgård
d Kerstin, född 6/9 1699 (Gä:29)
omgift 30/12 1706 med Ingeborg Andersd:r, (Öhn:21), begravd 18/5 1735
d Gunilla, döpt 18/2 1709, begravd 7/2 1784
? ett barn, döpt i augusti 1716

Helje Persson och hustrun bodde som husfolk på Berget år 1691 och -92. Han överlät hemmansbruket på mågen, år 1731.

29. Anders Persson Kämpe, från Sikås, döpt 12/4 1690, död 12/5 1761
gift 16/1 1726 med Lisbeta Olsdotter, från Görvik, död 23/10 1730
s Per, född 5/1 1728
s Olof, född 25/9 1730, begravd 9/3 1740

omgift 27/2 1732 med Kerstin Heljesdotter (Gä:28), begravd 14/1 1776
s Jon, född 20/7 1734, död 28/4 1756
? ett barn begravt 1737
s Anders, född 25/4 1740

När Jon Andersson dog år 1756 var han - enligt kyrkoboken - den siste kvar
av sju syskon. Anders Persson hade då redan sålt gården till sin andra hustrus
systemson:

30. Helje Mårtensson, från Grelsgård, född 1723, ägare 1748-1776
gift 27/10 1745 med Göle Nilsdotter, från Grelsgård, född 8/9 1707, begravd
1/5 1788
s Mårten, född 1747, ägare 1776-1784

Mårten Heljesson bytte bort hemmanet år 1784, mot nybygget Hössjöberg och
66 Rd 32 sk. specie i mellangift, av nybyggaren Nils Jönsson. Denne sålde
genast till bonden Mårten Mårtensson i Stamsele, som snart sålde till dragon
Anders Fjällman.

Näset Brukare på gården vid 1500-talets slut heter Erik, men hans efternamn kan ej säkert fastställas. Vid 1600-talets början är det hans efterlämnade änka som erlägger tiondet av gården.

1. Agnes, änka
s Nils (Nä:2)
d Mareta Ersdotter

Dottern nämns i jordeboken från år 1624. Hennes andel i gården blev ej "förbruten" (konfiskerad) efter Baltzar-fejden, vilket däremot Nils Erssons blev. Han kunde dock bo kvar som danska kronans "arrendator".

2. Nils Ersson, ägare omkring 1605-1644
gift med Mareta, änka år 1645
s Erik (Nä:3)
s Jöns, född omkring 1625, bonde i Risselås
s Lars, född omkring 1627, begravd 27/12 1707

Nils Ersson blev tvångsutskriven till Ryssland, i samband med den svenska ockupationen av Jamtland, åren 1611-12. Hur länge han var borta är inte känt, men 1616 var han i alla fall tillbaka. Sonen Lars Nilsson hade lovat gifta sig med Jon Jönssons i Öhn dotter Gunborg (Öhn:25), men äktenskapet blev inte av. Deras dotter Gölu, född 1674, gifte sig med Per Andersson i Grenås.

3. Erik Nilsson, ägare 1645-1693, död 5/6 1695
gift med Märet Mårtensdotter, död 25/8 1696
d Anna, född 1657, gift med rustmästaren Anders Lux i Hammerdal
s Nils, född omkring 1660, (Nä:4)
d Karin, gift 1696 i Hammerdal med korpral Olof Flink
s Sven, omnämnd 1695-98

Om korpralen Olof Flink finns antecknat i Hammerdals kyrkobok, vol. C:1, sid 89-90: År 1708 "Denn 13 Augusti föddes Corporalens Olof Flincks oächta dotter och christnades d. 16 wid namn Brijta. Fadren war Corp. Ol. Flinck, modren eller kånan corpralen Jonas Kårwilligz dotter Chirstin. - - - Denne corp. Flinck haf:r tillförne aflat i hordoms last 4 horungar, och wid den 5 och sidste här i landet war han giffier mann, och som han märkte straffet föllia tog han flychten till Norje, men Gudz hand styr han aldrig."

4. Nils Ersson, född omkr 1660 (Nä:3), ägare 1694-1729, begravd 16/2 1735
gift 4/11 1694 med Brita Svensdotter, född omkring 1671, begravd 9/9 1753
d Anna, född 1697, gift med Erik Ersson (Gä:23)
s Erik, född 26/5 1698, till Stamsle
s Sven, född 4/4 1700, övertog hemmanet 1730
s Lars, född 23/10 1701, dragon Näsström, till Sikås
s Pähr, född 20/7 1703, till Tåxan
s Nils, döpt 26/12 1704, till Gisselås
s Mårten, döpt 2/12 1706, till Sikås
d Märeta, döpt 4/10 1708, begravd 1/4 1771
d Brita, döpt 26/2 1711, begravd 3/3 1728
s Anders, född i maj 1713, till Grelsgård
s Jonas

•
Under det s.k. äldre indelningsverket, åren 1686-1695, var Näset kvarter för
fänriken av Majorens kompani. Där bodde lex. Carl Gustaf Rosenstierna,
Evert Pell och den senare löjtnanten Carl Gideon de Charlier. Efter 1695 blev
Jonsgård nr 2 fänriksboställe, och Näset ett vanligt dragonhåll.

Mellan 1701 och 1709 heter gårdens dragon:

5. Måns Olsson Ström, född omkring 1679, begravd 9/12 1733
gift med änkan Sara Persdotter, född omkring 1692, begravd 27/11 1768
s Olof, född 13/7 1722, dragon Strömberg, död 26/8 1751

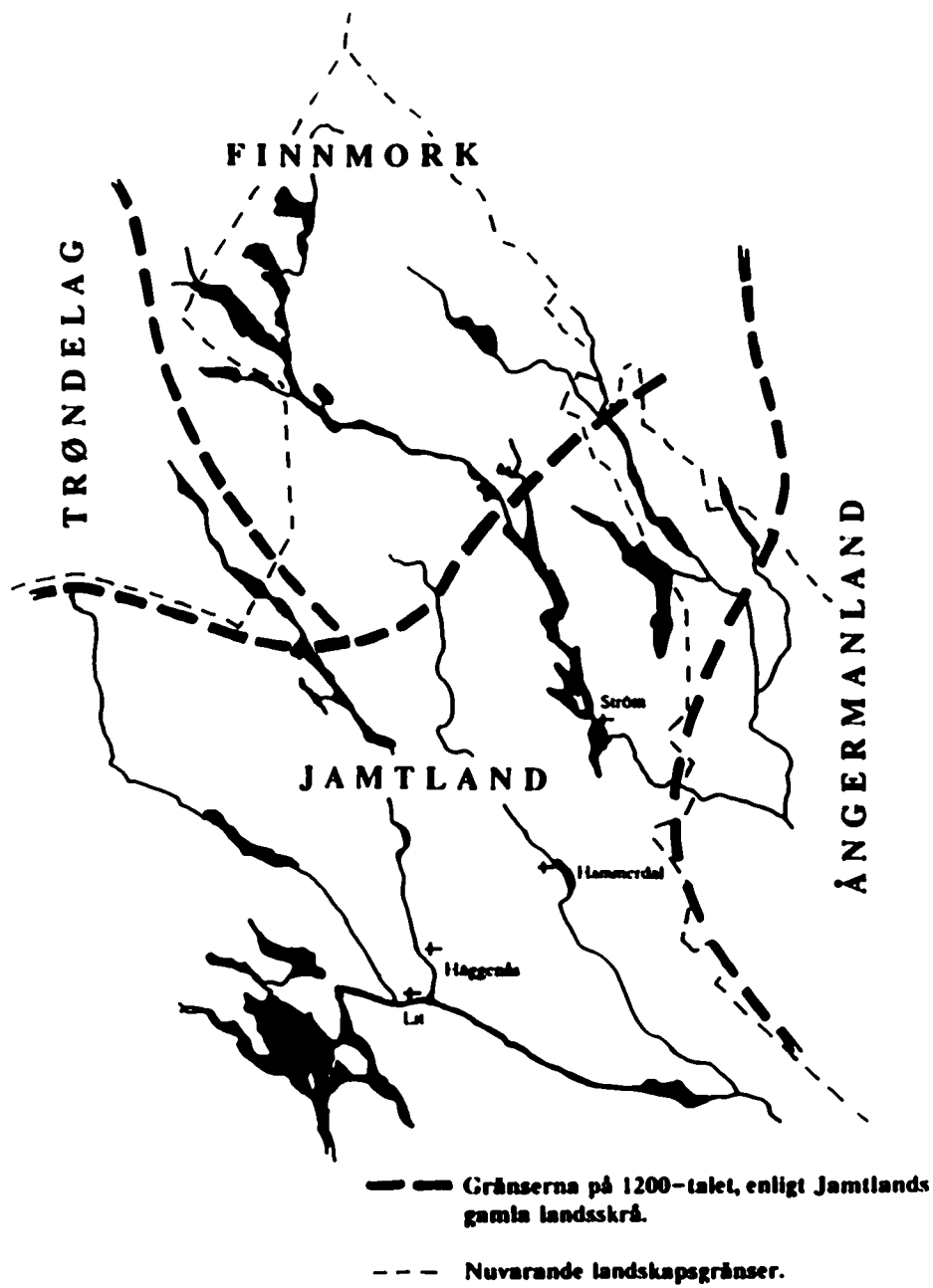
Måns Ström var dragon för Berget åren 1710-1724. Sedan han gift sej med
Hans Anderssons änka i Bredgård omkring 1721 blev han bonde där.

6. Per Matsson Rosendahl, född 1695 (Öhn:18), död på fjället i januari 1719.
Gift 1718 med Karin Ersdotter (Öhn:10), som senare gifte om sig med dragon
Olof Sundberg (Bgd:11).

Efter Per Rosendahl gick bondens son, Lars Nilsson Näsström (Nä:4), som
dragon, tills han år 1728 blev bonde i Sikås.

7. Anders Svensson Näsström, från Vallen, född 10/3 1707, död 29/12 1742.
Gift 30/10 1737 med Karin Jönsdotter, född 1702, från Gärde (Gä:4)
d Karin, född 7/9 1738, gift med Mickel Andersson, Kärrnäset
d Marita, född 31/7 1741

Anders Näsström var dragon på Näset från 1728. Han avancerade till korpral
1741, men avled redan den 29/12 1742.

STRAUMI - STRÖM

Ströms socken har fått namn efter den ström (nuvarande Ögelströmmen) som i norr avskiljde bondelandskapet Jamtland från fjälltrakterna - Finnmark.

De äldsta uppgifter vi har om Ströms socken kommer ur två - tyvärr försvunna - handlingar från 1200-talet. Tack vare avskrifter som gjordes på den norske kungens kansli i början av 1300-talet, känner vi ändå till delar av innehållet. Dessa avskrifter samlades, tillsammans med flera andra uppgifter om Norges gräns mot Sverige och Ryssland - samt en del annat - i ett 20-sidigt pergamentshäfte. I två av de tre avsnitt som rör Jamtland nämns också Ström.

Texten på de fem sidor i häftet som behandlar gränsen mellan Norge och Sverige finns tryckt i Jämtlands och Härjedalens Diplomatarium, JHD, del I, nr 2; dock med oriktig datering. Nyare forskning kring detta dokument har kommit fram till andra slutsatser än vad Lex Nils Ahnlund förde fram i Jämtlands och Härjedalens historia. (Se Nils-Erik Erikssons artikel i (norsk) Historisk Tidsskrift, nr 4, 1984.)

En av de försvunna handlingarna var ett protokoll från ett allting som hölls i Sveg, något av åren 1269-72. I pergamentshäftet skrev man bara ned det som rörde gränsen mot Sverige, och denna beskrivs utförligt bara vad gäller Härjedalen. Det var alltså inte fråga om något "gränsting", som man ibland kan läsa. Tinget behandlade inte riksgränsen som någon huvudfråga, utan endast som upplysning i ett för oss okänt sammanhang. Det förekom heller inte någon "stakning" av riksgränsen vid denna tid.

Vid detta allting i Sveg vittnade bonden Loden, att han varit med om att "gå upp" gränsen i norr, ett okänt antal år tidigare. Han säger att "*då kunde ingen man Pater Noster (Fader vår) i Ström*". Detta kan tyckas märkligt eftersom det då gått 150-200 år sedan Jamtland blev kristnat (omkring 1040-60). Ström låg visserligen i landskapets yttersta utkant, men man hade ändå årliga kontakter med Frösö-trakten, och än oftare med Hammerdal, där häradstingen hölls. Förmodligen är det så, att denna upplysning om Strömsbornas kristendoms-kunskap bara är ett stöd för minnet, och som styrker "gränsmärkets" gamla hävd. "Ström som nu är kristen bygd, var rätt råmärke redan i heden tid."

Ibland läser man att en viss Havar från Ström skulle ha varit närvarande vid tinget, men detta är en feltolkning av texten. Orden "*hafuer i Straumi*" betyder helt enkelt, att "(gränsen) begynner i Ström".

Det är också intressant, vad Loden inte säger om Ström, nämligen att gränsdragningen skulle ha ändrats till Jamtlands förmån . . . En sådan upplysning skulle nog ha intresserat de "höga herrar" från Norge, som fanns med vid alltinget i Sveg.

Den andra handlingen som berör Ström, och som blev avskriven i pergamentshäftet, är Jamtlands s.k. landsskrå. I den fanns landskapets gränser

beskrivna, och dessa finns också bevarade i flera senare avskrifter (t.ex. JHD del II, nr 159). I avskriften som gjordes på kungens kansli tog man bara med Jamtlands gräns mot Finnmark och mot Hälsingland (inklusive Ångermanland). Man uteslöt alltså gränsen mot det övriga Norge (Härjedalen och Trøndelagen).

Gränsen gick efter fjällen via "Lenglings lider" och sedan "norrut till Straums". I dessa glest bebyggda trakter behövdes inga gränsmärken där man inte färdades, men väl där någon slags väg korsade gränsen. Sjöar och älvar användes som färdleder, både sommar och vinter. Det var skogar och fjäll som skilde folk åt, sjöarna band bygderna samman. Därför nämns bara Lenglingen och Strømmen som gränsmärken, trots det stora avståndet.

Gränsmärkena behövde heller inte vara så exakt preciserade. Det räckte att veta, att när man nådde sjön Lenglingen var man inne i Trøndelag, och då började samernas (finnernas) områden - Finnmark - på sluttningarna (liderna) ovanför sjön. På samma sätt förhöll det sig när man rodde uppför Dragan, i Ströms Vattudal. När man tagit sej förbi (Ögel)Strømmen var man inne i Finnmark. I sjön ovanför strømmen finns också "Svane-stein" som kom att ersätta strømmen som gränsmärke mellan böndernas och samernas områden.

Under medeltiden upplöstes dock Finnmark som eget område. Det "delades" mellan norske och svenske kungen, och gränsen ansågs följa fjällryggen, Kölen. I och med detta menade Ströms- och Hammerdals-bönderna att Jamtland nådde ända till Portfjället, som tidigare varit gränsmärke mellan Finnmark och Trøndelag. Och bönderna i Li-bygden menade att deras skog sträckte sig ner till Svanestein.

Först på 1740-talet blev den nuvarande gränsen fastslagen och röslagd.

I landsskråns gränsbeskrivning finns också ett viktigt undantag noterat: Det gäller jamtarnas jakträtt inne i Finnmark. Före anslutningen till Norge, år 1177, utnyttjade man fjällens skogar och sjöar till jakt och fiske, också inne på samernas eget område. Bönderna i det övriga Norge hade inte denna rättighet, som därför måste fastställas särskilt för jamtarna. Finnmark var inte ett landskap i Norge, men det tillhörde norske kungens "skattland", på samma sätt som t.ex. Shetland och Orkn-öarna.

Hur omfattande detta "jakträttsområde" var, kan inte exakt anges. I landsskrån skrivs "XIX raster", 19 raster. Om det avser ett visst avstånd eller ett antal dagsetapper är oklart. Förmodligen ingick hela sydligaste delen av Finnmark, d.v.s. nuvarande Hotags- och Frostviksfjällen, liksom sydvästligaste Lappland i jaktområdet. Rättigheten gällde inte enbart för Strömsborna, utan för alla jamtar.

Rättelser och tillägg:

Till häfte nr 1:

(Öhn:2) *Olof Jonsson*
gift med Ingeborg Ersdotter, dotter till kyrkoherde Erik Jonsson Sparf, i Mo, Hammerdal.

(Öhn:9) *Jöns Arvidsson*
d Anna, gift med Jöran Strandberg (Std:7), flyttade till Ormsjö, Dorotea.
d Bengta, döpt 23/2 1696
s Jöns, död före 1726
s Mårten, bonde i Hallen, Hammerdal

(Öhn:16) *Jöran Andersson*
s Okof
s Erik
d Maria
d Ingeborg, född omkring 1656, gift med Daniel Jönsson (Öhn:17)
d Maren, ogift, begravd 10/8 1729
d Anna

(Öhn:17) *Daniel Jönsson*
gift med Ingeborg Jöransdotter (Öhn:16), född omk. 1656, begr. 25/3 1748
d Benedicta (Bengta)
d Karin, född omkring 1691

Till häfte nr 2:

(T-ås:2) *Jöran Svensson*
gift med Karin Ersdotter, dotter till kyrkoherde Erik Jonsson Sparf, i Mo, Hammerdal

(T-ås:4) *Jöran Ersson*
gift 17/11 1707 i Ås med Anna Mårtensdotter, från Hållskaven, Ås

(T-ås:35) *Jöns Jönsson*
s Jöns, Löfström, född omkr. 1698, elev vid Frösö skola 1714-17, rymde från militärtjänst vid Duveds skans 1718, elev vid katedralskolan i Trondheim samma år, vid universitetet i Köpenhamn 1720. Senare öden okända.

Till häfte nr 3:

(Str:11) *Anders Jönsson*
 gift med Brita Hansdotter, troligen från Hallens socken
 s Hans, född 1657, begravd 19/8 1706

KÄLLOR:

Tryckta:

Bucht: Härnösands historia (Uppsala 1935)
 Eriksson: Det äldsta dokumentet om Härjedalen och Jämtland, i: (norsk)
 Historisk Tidsskrift, nr 4/1984
 Hansson: Tre präster på Jonsgård, i: Kyrklig årsbok (Ström) 1987
 Jämtlands domböcker och landstingsprotokoll, I-IV, 1621-1648
 Jämtländska räkenskaper 1564-71 (utg. 1944-48)
 Källberg: Alanäs socken (1981)
 Råfsten med jämtarna 1613 (utg. 1959)
 Strömsboken (utg. 1944-72)

Otryckta:

I landsarkivet, Östersund:
 Hammerdals kyrkoarkiv
 Hammerdals tingslags domböcker (i Jämtlands domsagas arkiv)
 Jämtlands regementes mönsterrullor (mikrokort)
 Mantalslängden 1645 (avskriftssamlingen)
 Saköres- och bygsellängder 1601-1645 (avskriftssamlingen)
 Ströms kyrkoarkiv

I lantmäteriet, Östersund:
 Bykartor

I riksarkivet, Stockholm:
 Norska länsräkenskaper 1601-1645
 Tiondelängder 1646-1676 (i landboksverifikationerna)

I krigsarkivet, Stockholm:
 Jämtlands regementes mötesrullor

"Byarna i Ström på 1600-talet" skall användas som en komplettering till de häften – Strömsboken – som Ströms hembygdsförening gav ut åren 1944 – 1972.

Följande häften är planerade i denna serie:

1. Öhn (utg. 1990)
2. Tullsås (utg. 1990)
3. Äspnäs – Strand – Bregård (utg. 1991)
4. Berget – Gärde – Näset (utg. 1992)
5. Risselås – Vallen
6. Jonsgård – Grelsgård – Stamsele
7. Nybyggen – Sockenstugan
8. Soldater

Pris: 25:-

ISBN 91-971756-3-3